

Verslag van de werkreis naar Ghana 2008

Zaterdag 27 september

Na een soms moeizame voorbereidingsperiode staan we nu echt bij de incheckbalie op Schiphol als

weinige licht(e)puntjes in een donkere omgeving. De vlucht was vermoeiend, maar liep voorspoedig. Het weinige uitzicht was prachtig boven een kraakhelder Nederland, maar boven Afrika zag je tussen de bewolking door een urenlange zandbak.

In het donker komen we in Accra aan van waaruit we met het busje van het ziekenhuis, door onze chauffeur Micheal, naar Koforidua worden gebracht. De rit door Accra is een belevenis op zich: warm, absoluut chaotisch verkeer en een gemiddelde snelheid van 10km per uur. Waar het gas erop kan, gebeurt dit onmiddellijk.

We staan keurig in de file maar worden rechts en links door de berm ingehaald terwijl de berm een grote gatenkaas is, maar dat deert niet. Ook niet dat de verkoopstalletjes in dezelfde berm staan en er veel mensen tussendoor lopen.

Na het verlaten van de stad wordt het rustiger, de weg beter en gaat de snelheid naar zo'n 100km per uur. Onderweg lopen er veelal zéér donkere mensen in een zéér donkere nacht gewoon langs de kant van de weg. We beginnen te begrijpen waarom er hier zoveel fracturen (breuken) zijn.

Vlak voor het einde van de reis stopt Micheal onverwachts bij een nieuw en luxe hotel. We begrijpen er niets van. Spoedig worden we opgehaald door Br. Johannes (de nieuwe directeur van het ziekenhuis) en aan de achterzijde een zaal binnengeloodst. Er blijkt een grote meeting gaande te zijn ter ere van het 50-jarig bestaan van het St. Joseph's hospitaal. Heel "hotemetoot Ghana" is aanwezig waaronder de minister van Gezondheid.

Als eregasten worden we op het podium geplaatst en eten en drinken wordt voor ons verzorgd. Als we uitgegeten zijn worden we in het zonnetje gezet mede ten behoeve van de Ghanese televisie. Applaus volgt en we voelen ons behoorlijk opgelaten.

Bij het guesthouse aangekomen nemen we nog een flesje "Starbier (75cl)" en vallen dodelijk vermoeid in slaap.

Zondag 28 september

Om 6.00 uur opgestaan en een – niet geheel vrijwillige – koude douche genomen. Om 7.00 uur zijn we op tijd in de kerk voor de zondagsdienst, maar naar Afrikaanse gewoonte begint deze een half uurtje te laat. Het kerkorgel (keyboard) wordt naar binnen gedragen en tussen de banken geplaatst: de dienst kan beginnen.

De priester gaat voor in een "koeterwaals Engels" dus moeilijk te volgen. Er wordt veel gezongen en geklapt. De zang houdt het midden tussen "LadySmith Black Mambazoo" en "Mieke Telkamp". Ook hier worden we weer naar voren geroepen en gezegend. Opnieuw volgt applaus.

Na de dienst ontbijten we gezamenlijk met de broeders, waarna we onze eerste ronde door het hospitaal maken.

De ronde over de afdelingen is "smashing" indrukwekkend: veel langdurig wachtenden in een mufte en donkere zaal. Alle patiënten werpen ons een hoopvolle glimlach toe en sommigen reiken ons direct hun röntgenfoto aan. Bij het verlaten van de zaal volgt steevast een applaus. Ondertussen valt er een tropische regenbui naar beneden.

Als het droog is wandelen we Koforidua in. Opnieuw doen we heel veel indrukken op. De mensen zien er goed gevoed en goed gekleed uit en de meesten zien er zelfs gracieus uit. Daar omheen is het in onze ogen armoedig, rommelig, stoffig en

vol geuren.

De middag is warm en klam. We wachten om echt visite te gaan lopen in de namiddag. De bedoeling is om visite te lopen met Dr. Casals. Hij komt waarschijnlijk om 3,4 of 5 uur. Om 5 uur gaan we naar het hospitaal om daar te horen dat Dr. Casals om 6 of 7 uur kan komen. Hierop gaan Adriaan en Joost zelf een eerste selectie doen waarna Alex later ook meegaat. Het O.K. programma begint vorm te krijgen. Nou.... we kunnen er tegenaan!!!

Maandag 29 september

Na een bijeenkomst op het kantoor van Br. Johannes, de algemeen directeur, krijgen we een korte rondleiding over het complex. Bij de poli aangekomen zitten er zo'n 100 mensen te wachten. Een stichtelijk praatje door Br. Johannes – we zouden door God gezonden zijn – levert opnieuw applaus op.

Hierna gaan we uiteindelijk toch echt naar de O.K. We ontmoeten het Ghanese personeel en laten voornamelijk het initiatief aan hen. De O.K.'s zijn gedateerd, maar wel redelijk voorzien van middelen.

De patiënten komen binnen op de recovery, een kleine ruimte met 2 bedden, en komen vandaaruit wandelend de O.K. op met het beddelaken om zich heen geslagen. Tijdens de operatie wordt er héél veel in en uit gelopen: een griezel voor elke orthopeed.

Na de operatie wordt de patiënt op een transportbrancard getild en naar de gang gereden. Daar worden ze weer op een "buitenbrancard" getild en liggen dan op de gang te wachten tot de afdelingszuster, met een

familielid, de patiënt komt ophalen. Dit varieert van 10 tot 60 minuten zonder enige vorm van verkoever of bewaking.

Na een vruchtbare werkdag: we deden 9 operaties tegen 1 á 2 normaal per dag, gaan we wandelend naar de stad. Bart blijft thuis. Hij heeft zich letterlijk de blaren op de voeten gewerkt.

Koforidua is overweldigend in verkeersdrukte (wat een verschil met de zondagochtend), mensen, geuren en klamme warmte. De markt is een aaneenschakeling van stalletjes in smalle straatjes vol

met mensen. We vallen als "Abruni's" (witten) zeer op maar iedereen is hartelijk en vriendelijk. We voelen ons veilig hier.

De avond brengen we in relatieve rust door. Alex en Joost zijn druk met het opzetten van het O.K. programma voor morgen en de rest van de week.

Dinsdag 30 september

Vandaag op tijd begonnen op 2 operatiekamers. We zullen 10 operaties doen waaronder een klein kindje. Eigenlijk is het een feestdag voor de Ghanezen. Het einde van de Islamitische Ramadan is voor iedereen een vrije dag hoewel de Christenen hier ver in de meerderheid zijn. Het O.K. personeel is desondanks bereid om te komen werken. We werken stevig door en de warme lunch wordt voor ons verzorgd op de O.K. opdat we continu door kunnen gaan.

Het laatste patiëntje is een meisje van 2 jaar met een klompvoetje. Ze is niet zwaarder dan 10kg en zéér bang (voor witte mensen?). Alexander neemt het kindje in de hal over van de moeder, ouders mogen hier niet mee de O.K. op, en neemt het op de O.K. op schoot. Op schoot maken we het meisje via de kap in slaap. Voor het Ghanese personeel is dit waarschijnlijk iets bijzonders want iedereen staat verwonderd op afstand te kijken. Normaal wordt een kind op tafel gelegd en als het

teveel krijsst, vastgebonden.

Met een uitstekend caudaalblock doorstaat het meisje de operatie heel goed met als resultaat een mooie rechte voet.

Na de operatie gaat het kind direct terug naar de afdeling – een recovery is er niet – waar de moeder de postoperatieve zorg op zich neemt. Jammer dat zij het nog suffe kind thee te drinken geeft: dit komt er direct weer uit.

Om 16.30 uur hebben we wel een "Starbier" verdient.

's Avonds na de koffie doen we visite over de kinderafdeling, opnieuw zéér indrukwekkend. Moeders liggen op de vloer naast de kinderen. Het is warm, muf en sommige kinderen (met moeder) liggen hier al maanden te wachten. We zien botafwijkingen die we in Nederland niet (meer) kennen.

Na nog een biertje en een koude douche vallen we op tijd in slaap.

Woensdag 01 oktober

Elke ochtend staan we rond 6.00 uur op. Zo goed en kwaad als het gaat versieren we deze ochtend de veranda, want Alex viert vandaag zijn 34^e verjaardag. Omdat Adriaan vanochtend poli doet wordt er maar op 1 O.K. gewerkt. En kunnen Bart en Theo een vrije dag nemen.

Om 6.00 uur rijden de eerste taxi's al af en aan om patiënten naar de poli te brengen. Om 7.00 uur zit het er vol. Er wordt gezamenlijk gezongen. Heel apart.

Na het ontbijt gaat Adriaan naar de poli. Hij zal vanochtend 73 (!) patiënten zien. Frits, Joost en Alex gaan naar de O.K. en Bart en Theo zullen de stad in gaan maar eerst doen zij nog een rondje over het ziekenhuisterrein. Een man in overall houdt hen tegen en wil persé zijn werk laten zien. Deze man blijkt de mortuariumbroeder te zijn. Bart en Theo voelen zich min of meer verplicht om de koelcel in te gaan. Sommige overledenen liggen hier al maanden te wachten tot de familie genoeg geld heeft om de overledene op te halen voor een begrafenis.

Over het ziekenhuisterrein loopt een jongeman met zijn vriendin. Hij draagt een T-shirt die hij waarschijnlijk van een Nederlander heeft gekregen. In het Nederlands staat een verhaaltje op zijn borst waarvan hij echt niet weet wat er staat. De jongen vraagt ons het te vertalen maar de tekst is zo vreselijk schunnig dat we dat niet durven. Heel genant om iemand dat te laten dragen.

Na de lunch gaan Adriaan, Bart en Theo ook naar de O.K. om de 2^e operatiekamer te draaien. Zo zijn we mooi op tijd klaar. Buiten gekomen is het nog warmer en klammer dan normaal. Onweer hangt in de lucht.

Alex en Joost zijn net gaan volleyballen met andere mensen als er een geweldig tropisch onweer losbarst wat ongeveer een uur aanhoudt.

's Avonds gaan we uit eten om Alex zijn verjaardag te vieren.

Donderdag 02 oktober

We hebben een programma gemaakt maar het is onduidelijk of Dr. Casals ook komt opereren. Hij is er niet maar op een of andere manier leidt dit tot chaotische taferelen op de O.K. We krijgen maar moeilijk grip op de situatie en het is net of het Ghanese personeel ons tegenwerkt. Iedereen wordt er kriegel van en de ochtend verloopt heel onrustig. Gelukkig wordt de middag beter en kunnen we wat kindjes opereren.

's Avonds gaan we naar het internetcafé. Ons eigen internet doet het niet en Joost MOET voor het weekeinde een publicatie opsturen naar Nederland en Theo wil het verslag op de site zetten. Alles staat op een stick maar in het café blijkt de stick vol te staan met virussen (de p.c. in het guesthouse is de dader).

Teruggekomen uit de stad wacht ons een verassing: een broeder komt ons halen voor een spoedoperatie. Een oude man (94) heeft een stinkend zwart been en ligt daaraan dood te gaan.

's Avonds om 23.00 uur staan we, zonder enig Ghanees personeel op de O.K., een onderbeensamputatie te doen. Dit gaat prima maar niemand van ons weet wat we met het been aanmoeten. Frits oppert om dit aan de krokodil te geven, die in een heel klein bassin op het ziekenhuisterrein leeft (toch maar niet gedaan).

Nog een "Star" om even af te tanken en we vertrekken.

Vrijdag 03 oktober

We draaien een regulier O.K. programma waarbij Joost op tijd stopt om zijn publicatie alsnog te kunnen versturen. Op het moment dat hij naar het internetcafé in de stad loopt, barst er weer een geweldige tropische bui los.

Adriaan doet nog even een kleine ingreep om de week af te sluiten. Maar zoals zovele ingrepen is hier niets simpel dus de kleine ingreep duurt ruim 2 uur. Het Ghanese personeel is hier niet heel erg blij mee, maar uiteindelijk komt alles voor elkaar. Medewerkers van de ziekenhuiswasserij komen onze kleding perfect gestreken terugbrengen. Wij geven hen een aantal voetbalshirts voor hun kinderen. Beide partijen blij.

's Avonds gaan we met Br. Johannes uit eten in de stad. We drinken een paar biertjes en Br. Johannes doet aardig mee met wijn. Hij zal ons terugrijden en de wijn doet hem aardig doorrijden. Op onze veranda blussen we nog even af en de sfeer is lekker melig na zo'n indrukwekkende week. Morgen gaan we een uitstapje maken.

Zaterdag 04 oktober

Vandaag vrij. Chauffeur Micheal rijdt ons naar de "Botifalls". We rijden dwars door Afrikaanse dorpjes, echt weg van het stedelijke gebied. De hutjes veranderen van steen in klei.

Zaterdag is de dag dat er in Ghana begraven wordt en in veel dorpjes die we passeren zien we dit terug. De vrouwen lopen allemaal in in een rood-zwarte jurk en de mannen dragen allen een

traditionele omslagdoek met een blote schouder Een uitbundige kist (wit, goud of zilver) staat midden op het dorpsplein en iedereen zit er, als een theathervoorstelling in Carré, omheen. Naast de kist staan metershoge geluidsboxen. Na een min of meer officieel gedeelte barst er keiharde muziek los en is het de hele dag en avond groot feest rondom de kist.

De "Botifalls" liggen in een tropisch bosgebied en vallen met donderend geweld 40 meter naar beneden. Het is net "Burgers Bush" maar dan in het echt.

Hierna rijden we door licht bergachtig gebied naar "Umbrella Rock". Er is in dit gebied veel kaalslag gepleegd en het oerwoud is verdwenen. Ervoor in de plaats is een extensieve teelt van bananenbomen en casaveplanten gekomen. Niet echt fraai.

Via onbegaanbare kleiweggetjes hotsen en botsen we naar een nederzettinkje van waaruit we naar UmbrellaRock lopen. Dit zijn 2 grote op elkaar liggende rotsen in de vorm van een paraplu. Het uitzicht is er mooi en de natuur al evenzo.

Terug in het nederzettinkje staat een hele familie met veel kindertjes, ons aan te kijken. Ze dragen allemaal tot op de draad versleten oude kleding die overduidelijk door het rijke westen is geschonken. Dit is Afrika zoals iedereen het zich thuis voorstelt. We geven wat geld en speelgoed en de familie is zielsgelukkig.

Na een flinke rit waarin we vele dorpjes, volkomen onduidelijke politieverperringen en vrachtauto's zonder wielen (midden op de weg) passeren, naderen we "Lake Volta". Dit is een heel groot stuwmeer voor de water- en elektriciteitsvoorziening voor heel Zuid Ghana en omliggende landen.

We stoppen bij een appartementencomplex in "Akosombo" beheerd door een Duitser. We staan aan de oever van het meer en het is hier fantastisch mooi en 100% veilig zwemwater dus al spoedig liggen we er in. Frits en Adriaan zwemmen naar de overzijde (600 meter) en als ze daar zijn barst er weer een tropisch onweer los.

Heinz de beheerder is blijkbaar de beste klant van zijn eigen bar op het complex want 's avonds is hij knock-out. Hij is alle sleutels kwijt en kan de airco ook niet meer bedienen.

Zondag 06 oktober

Na een warme, zwoele nacht gaan we op voor het "continentaal ontbijt". Heinz is nog niet helemaal helder en moet nog brood gaan kopen op de markt. Daar (?) vindt hij zijn sleutels terug. Het ontbijt is teleurstellend. Heinz heeft geen beleg, vergeet het bestek en geeft ons een leeg blik oploskoffie. Naast het complex staat een grote schuur die op zondag dienst doet als kerk. De kerk is al om 6.00 uur begonnen en zal duren tot 13.00 uur. Dit gaat gepaard met opzweepende preken, veel zang en getrommel. Dit alles wordt door grote geluidsboxen versterkt. Op een gegeven moment zijn we er goed flauw van.

Het is een warme en zonnige dag dus het is goed toeven aan het water maar zo dicht bij de evenaar is het wel snel verbranden. Joost krijgt het in zijn hoofd om te gaan waterskiën. Een hotel verderop schijnt een speedboot met bestuurder te verhuren en elders zijn er nog nooit gebruikte skies te verkrijgen. Sleep e.d. moet hij zelf fabriceren.

Als Joost na lange tijd onverwachts over het water aankomt, vallen de ogen bij Michael uit zijn hoofd. Als goed Ghanees is hij nog nooit op of in het water geweest en Joost op het water ver achter de boot is pure magie.

Als de boot aanlegt, zodat Joost kan wisselen met Alex, bieden we Michael aan om in de boot plaats te nemen. Nieuwsgierigheid wint het van de angst en na een korte aarzeling neemt hij plaats op de boeg. De boot trekt fullspeed uit het water en gaat voluit. Michael zit voorop met ogen zo groot als schoteltjes en een witte lach van oor tot oor.

Het wordt tijd om terug te gaan, maar onderweg drinken we eerst nog een "Star" op het luxueuze terras van het "Volta Hotel" met een geweldig uitzicht over de Volta stuwdam en het meer.

Terug gaat de rit weer door allerlei dorpjes. De drukte, chaos en stank beginnen al bijna gewoon te worden. Bij een dorpje stopt Michael om een brood voor zijn gezin te kopen. Je hoeft daarvoor niet eens uit te stappen. In no-time komen de vrouwen aangerend met allerlei koopwaar op hun hoofd gedragen.

De dorpjes worden weer afgewisseld met veel groen en we noemen de bananenbomen al "de brandnetels van Afrika".

Een enerverend weekeind is achter de rug.

Maandag 06 oktober

Met Michael hebben we het gisteren over de aanstaande Ghanese verkiezingen gehad. Het "zieltjes winnen" is al volop losgebarsten. Michael is aanhanger van de NPP, de partij die de Nederlandse vlag met een blauwe olifant erin, als logo heeft. Wij vroegen hem of hij een keer wat verkiezings T-shirts kon organiseren.

6.00 uur wordt er aan onze deur geklopt en staat er een partijbons van de NPP. Hij heeft 6 T-shirts, posters en stickers bij zich.

Hierna gaan we weer geheel fris aan het werk. Vandaag zullen we op tijd klaar zijn, zodat we 's middags nog wat kunnen gaan doen. Inderdaad zijn we vroeg maar wat denk je, het komt met bakken uit de lucht en niet voor korte tijd. Hoezo zou het regenseizoen voorbij zijn?

Net als het wat droger lijkt te worden en we toch nog wat plannen maken, worden we opgehaald voor een spoedoperatie. Een jongeman heeft na een fietsongeluk een voet die naast zijn been staat. Hij is meer dan 10 uur onderweg geweest naar het ziekenhuis.

Verder maar een rustige avond gehouden.

Dinsdag 07 oktober

Alex klaagt erover dat hij niet fit is maar gaat wel mee naar de O.K.

Adriaan heeft vanochtend grote visite en Bart en Theo vergezellen hem. We denken al heel wat patiënten geopereerd te hebben, maar met wat er nog ligt kunnen we nog weken vullen. Je wordt er bijna moedeloos van. Ook nu zien we weer bizarre afwijkingen, zoals een jongen met platvoeten waar Donald Duck niets bij is.

Met visitelopen, loopt er ook een fotograaf uit de stad mee. Patiënten die met ontslag mogen, willen allemaal op de foto met de dokter (of wie daar in hun ogen voor door gaat). Tegen betaling maakt de fotograaf daar foto's van.

Op de O.K. gaat de dag moeizaam met het wisselen van patiënten, operaties die wisselen en een patiënt die Adriaan al dagen wil doen wordt steeds geweigerd. Er ontstaat een gespannen sfeer waardoor de dag een beetje in mineur eindigt. We hebben in ieder geval een hoop stof om over na te praten, behalve Alex want die duikt zijn bed in.

Woensdag 08 oktober

Alex is nog niet fit en ook Bart is vannacht ziek geworden. Beiden blijven in bed. Joost doet vandaag de poli en zal 78 patiënten zien.

Alleen Frits, Adriaan en Theo gaan naar de O.K. Zo gespannen als de dag gisteren eindigde zo heerlijk gaat het vandaag. Het blijft een, in onze ogen, aparte wereld hier. We zien wel wat zaken gebeuren op de O.K. waarbij we onze wenkbrauwen fronsen, maar we hebben een prima dag. We hebben

vooral fracturen behandeld, die al meer dan een jaar oud zijn, waarvoor de patiënten al meer dan 4 weken in het ziekenhuis liggen te wachten. Voor hen doen we toch wel dankbaar werk. Thuisgekomen zijn Bart en Alex op. Alex lijkt weer wat opgeknapt maar Bart gaat toch wel weer naar bed. Er blijven duidelijk meer "Stars" over deze dagen.

Donderdag 09 oktober

Vandaag zijn we weer compleet en met een fink programma in het vooruitzicht togen we naar de O.K. Daar aangekomen zit er al een patiënt te wachten die niet op ons programma staat. Er moet direct alweer iets geregeld worden en het programma gaat om.

De compressoren zijn op hol geslagen en daarom uitgezet. Dit betekent géén perslucht dus het beademingstoestel doet het ook niet meer.

Tijdens de O.K. van de 2e patiënt hebben we voor het eerst een stroomuitval tijdens werktijd. We hebben nu werkelijk niets meer, maar je raakt gewend aan de meest basale zorg dus we gaan gewoon verder.

Om 14.00 uur willen we nog een laatste patiënt opereren die wat langer zal gaan duren. Hiervoor is de B.V. (röntgenbeeldversterker) noodzakelijk, maar deze blijkt opeens ook stuk (?). Dit houdt in dat we er mee stoppen. We hebben inmiddels geleerd om niet op zoek te gaan naar een andere patiënt

terwijl er toch genoeg op ons liggen te wachten. We hebben nu mooi de tijd om een flinke wandeling in de buurt te maken. Het is zo'n 35 graden en zéér vochtig. Lopend via kleine kleipaadjes en langs armoedige huisjes in de bush gutst het zweet uit ons lijf. Zelfs de gieren die we passeren zijn te sloom om op te vliegen.

's Avonds hebben we een afscheidsdiner met het Ghanese O.K. personeel. Het is heel gezellig maar voor ons ook een grote schok. Als het eten wordt uitgedeeld krijgen de Hollanders allemaal een bord. Pas als wij na aandringen zijn gestart met eten

krijgen de Ghanezen hun diner in een "take awaybox". Een enkeling eet een hapje hiervan maar de meesten nemen alles mee naar huis opdat de familie/ kinderen deze avond ook iets te eten hebben. Wij schrikken hier echt van en voelen ons bezwaard om nog verder te eten. Ons restant wordt dankbaar ontvangen en zelfs de paar kippebouten waar we al wel van gegeten hebben, worden mee naar huis genomen.

Afrika blijft ons verrassen en om de oren slaan.

Vrijdag 10 oktober

Vandaag naar huis!!! We pakken vast een beetje in opdat we na het O.K. programma niet zoveel hoeven te doen.

Joost en Theo gaan eerst nog een stuk hardlopen. Het is op dat moment, 's morgens 7.00 uur, al ruim 25 graden. We zijn hiermee echt een bezienswaardigheid.

Het lijkt wel of iedereen weet dat we vandaag weggaan want bij de O.K. aangekomen wachten er al patiënten die helemaal niet bij ons bekend zijn.

We beginnen gewoon te opereren maar er zullen nog meer "spoedjes" de O.K. op komen wandelen. Joost houdt zelfs nog even een kort spreekuur buiten de deur en moet diverse mensen wegsturen. Sommigen willen zelfs wel met ons mee naar Nederland.

Eén jongeman van 14 jaar zullen we nog wel als spoedje opereren. Hij heeft 5 dagen gelden tijdens het werken op het land zijn hand verwond. Het lijkt erop dat een ander hem met een machete heeft geraakt want zijn halve hand is door. Iemand, waarschijnlijk een plaatselijke dokter, heeft de wond gehecht met visdraad maar niet gezien dat alle pezen door waren. Na deze uitgebreide klus blijkt de volgende patiënt opeens onvindbaar en besluiten we er mee te stoppen.

Op het moment dat we uitgebreid afscheid nemen van het team komt er nog een vader met een schattig meisje de O.K. op wandelen. Zij heeft een hele dikke bovenarm en Adriaan besluit toch nog even een biopsie te nemen. Hoewel wij de uitslag niet meer mee zullen maken is het wel zeer verdacht voor een kwaadaardige tumor en zal de arm waarschijnlijk eerderdaags geamputeerd moeten worden. Wat een onverwachts en vervelend einde toch weer.

Buiten gekomen is het opnieuw afmattend warm. We gaan snel pakken en nemen nog een laatste koude douche.

Om 14.00 uur krijgen we nog een officieel afscheid. We worden toegezongen en -gesproken. We krijgen allen een fraai Ghanees shirt en houtsnijwerk. Nu wordt het echt tijd om weg te gaan.

De autorit naar het vliegveld in Accra is warm en langdurig. We passeren weer een aantal kleine dorpjes en rijden een keer dwars door een bananenmarkt heen. Accra is opnieuw druk, chaotisch en het verkeer loopt vast. Voor ons rijdt een open vrachtauto met zo'n 50 Ghanezen in de laadbak.

Behoorlijk lamgeslagen bereiken we vlakbij het vliegveld een toeristenmarktje waar we uitstappen om nog wat souvenirs te kopen en onze laatste Cedi's uit te geven. Als vliegen komen de verkopers op ons af. We worden alle kanten opgetrokken en

ieder koopt nog het zijne. Joost meent nog even een houten olifant te moeten kopen die groter is dan een koffer. Handbagage noemt hij dat.

Om 21.30 uur stijgen we op en laten we Afrika achter ons. Bijna allemaal zijn we te moe om in slaap te vallen. Alle indrukken, de warmte en het stevig doorwerken hebben toch wel hun tol geëist en op Schiphol willen we maar één ding: naar huis!!!